Marc teòric per a les avaluacions de diagnòstic

Competència en comunicació lingüística en llengua catalana 4t EP

Octubre 2023

GOIB
CONSELLERIA
EDUCACIÓ
I UNIVERSITATS
INSTITUT AVALUACIÓ
I QUALITAT SISTEMA
EDUCATIU

Contingut

Contingut 2
Institut d'Avaluació i Qualitat del Sistema Educatiu (IAQSE) 3
Avaluació diagnòstica 3
Procés d'avaluació 3
Proves d'avaluació 4
Competències específiques 5
Estímuls i ítems 7
Dimensions de la competència 12
Situacions de comunicació: la competència en el seu context 12
Destreses 13
Processos cognitius: comprensió oral i escita 13
Propietats textuals 16
Consideracions sobre la rúbrica d'expressió escrita 19
Matrius d'especificació 19
Exemples d'estímuls i d'ítems 21
Estructura de les proves 23
Índex d'il·lustracions 25
Índex de taules 25
Bibliografia 25

Institut d’Avaluació i Qualitat del Sistema Educatiu (IAQSE)

L'Institut d'Avaluació i Qualitat del Sistema Educatiu de les Illes Balears -IAQSE- és l’òrgan de coordinació, de consulta i tècnic de la Conselleria d'Educació i Universitats, que actua sota la dependència directa de la Direcció General de Personal Docent, amb l'objectiu de dur a terme tasques d'anàlisi i avaluació externa del sistema educatiu de les Illes Balears.

Aquest Institut és també l’òrgan encarregat de proporcionar informació rellevant sobre el grau de qualitat del sistema educatiu de les Illes Balears a l'Administració educativa, als òrgans de participació institucional, als diferents sectors de la comunitat educativa i a la societat en general.

Avaluació diagnòstica

D’acord amb la Llei orgànica 3/220 de 29 de desembre, per la qual es modifica la Llei orgànica 2/2006 de 3 de maig d’Educació (LOMLOE) tots els centres educatius han de realitzar proves diagnòstiques, de forma anual en un curs estratègic intermedi en cadascuna de les etapes d'escolarització obligatòria (4t d’EP i 2n d’ESO). Aquestes avaluacions són competència de l’IAQSE i es realitzaran amb caràcter censal tenint en consideració el marc comú d'avaluació descrit en aquest document. Aquestes avaluacions seran útils per realitzar un diagnòstic del sistema educatiu a partir del grau d’adquisició de les competències de l'alumnat, i permetran informar, formar i orientar els centres educatius, el professorat, l'alumnat i les seves famílies, així com al conjunt de la comunitat educativa. La LOMLOE recull que a partir d'aquestes avaluacions es comprovi almenys el grau de domini de la competència en comunicació lingüística i de la competència matemàtica.

Procés d’avaluació

Per aconseguir la finalitat diagnòstica esmentada a l’apartat anterior, les avaluacions de diagnòstic es dirigeixen al mesurament del grau de consecució de les **competències específiques**, ja que aquestes es troben lligades de forma més immediata i propera a l'experiència diària a l'aula en un currículum articulat en àrees i matèries. D'aquesta manera, les proves de les competències seleccionades es dissenyen a partir d'un marc comú d'avaluació al qual s'incorporaran, com a element curricular de referència avaluativa competencial, les competències específiques de l'àrea o matèria avaluada, en el seu nivell corresponent.

La millora i l’equitat de l’educació exigeix la selecció de variables de context que permetin la interpretació adequada dels resultats, per aquest motiu és necessari considerar els contextos socioculturals de l’alumnat i dels centres per poder explicar-los. Aquesta consideració es duu a terme amb instruments d’anàlisi del context educatiu mitjançant qüestionaris.

A la taula següent, resumim els elements curriculars que serveixen de referent per a aquesta avaluació:

Procés d'avaluació	Referent
Avaluació de diagnòstic	• Competències específiques • Criteris d'avaluació vinculats a les competències específiques • Context educatiu

Taula 1. Elements curriculars

Proves d'avaluació

Els instruments d'avaluació externa són proves estandarditzades, elaborades amb la finalitat de mesurar el grau de desenvolupament competencial de l'alumnat, juntament amb qüestionaris de context que permeten analitzar i interpretar de forma adequada els resultats de l'avaluació. Aquestes proves es dissenyen amb l'objectiu de verificar les hipòtesis de fiabilitat i validesa per mesurar la competència corresponent. Les proves externes són més precises en el mesurament dels nivells de rendiment intermedis; no obstant això, s'obté major error de mesurament i menor precisió en la definició dels nivells extrems de l'escala. Per això, habitualment l'instrument principal de mesurament de l'adquisició d'una competència en l'alumnat de primària i secundària són les proves de nivell competencial en què els alumnes han de respondre diverses qüestions a partir de situacions realistes. A l'hora de dissenyar-les s'ha de tenir en compte no només els continguts competencials avaluats, sinó també un format adequat a l'aplicació i codificació, així com el context en el qual s'empren.

Les **competències específiques**, recollides amb aquest nom en l'actual llei educativa, es componen de continguts, destreses i actituds, i les tres, encara que en diferent proporció (atès que els continguts i les destreses es poden objectivar millor en aquestes proves que les actituds) han de ser tingudes en compte en l'avaluació de les competències.

A més, les situacions que les proves han de plantejar han de ser percebudes per a l'alumnat de forma propera i atractiva, de manera que, d'una banda, el plantejament sigui estimulant i, per un altre, que s'accentuï el caràcter competencial de l'avaluació, sempre vinculada a la resolució de situacions reals o simulades.

Els centres establiran les mesures més adequades perquè les condicions de realització de les proves s'adaptin a les necessitats de l'alumnat amb necessitats específiques de suport educatiu. Les mesures podran incloure adaptacions d'accés i organitzatives que podran afectar al format i presentació de les proves, així com al temps i espai de realització.

Aquest alumnat ha de ser avaluat d'acord amb aquesta adaptació i nivell corresponent. Com que l'IAQSE realitza anàlisis estadístiques, els centres han de considerar si els resultats d'aquest alumnat s'han de tenir en compte per al càlcul de les dades globals. També amb aquells alumnes que presentin greus manques lingüístiques en la llengua d'aplicació de la prova per haver-se incorporat tardanament al sistema educatiu espanyol. L'equip psicopedagògic i d'orientació de cada centre educatiu, juntament amb el tutor o tutora i el professorat de suport de l'alumne o alumna han de garantir l'adequació de les condicions i els recursos per a la realització d'aquestes avaluacions i, si escau, han d'elaborar els

informes corresponents, segons les indicacions de l'IAQSE. En l'elaboració d'aquestes adaptacions es tindran en compte els principis del Disseny Universal per a l'Aprenentatge (DUA).

Competències específiques

L'avaluació diagnòstica se centra en les competències específiques de l'assignatura de Llengua catalana i literatura relacionades amb els criteris d'avaluació del 4t curs d'EP, mostrats a la taula següent:

Competència específiques		Segon cicle: criteris d'avaluació	
1	Reconèixer la diversitat lingüística del món a partir de la identificació de les llengües dels alumnes i de la realitat plurilingüe i multicultural d'Espanya, per afavorir la reflexió interlingüística, per identificar i rebutjar estereotips i prejudicis lingüístics, i per valorar aquesta diversitat com a font de riquesa cultural.	1.1.	Mostrar interès i respecte per les diferents llengües i varietats dialectals del seu entorn, identificant algunes expressions d'ús quotidià.
		1.2.	Identificar, amb certa autonomia i en contextos propers, prejudicis i estereotips lingüístics freqüents, aportant alternatives i reconeixent la pluralitat lingüística del seu entorn com una font de riquesa cultural.
2	Comprendre i interpretar textos orals i multimodals, tot identificant el sentit general i la informació més rellevant i valorant amb ajuda aspectes formals i de contingut bàsics, per construir coneixement i respondre a diferents necessitats comunicatives.	2.1.	Comprendre el sentit de textos orals i multimodals senzills, reconeixent les idees principals, els missatges explícits i els missatges implícits més senzills, i progressant, de manera acompanyada, en la valoració crítica del contingut i dels elements no verbals elementals.
3	Produir textos orals i multimodals amb coherència, correcció, claredat i registre adequats per expressar idees, sentiments i conceptes; construir coneixement; establir vincles personals; i participar amb autonomia i una actitud cooperativa i empàtica en interaccions orals variades .	3.1.	Produir textos orals i multimodals coherents, amb planificació acompanyada, ajustant el discurs a la situació comunicativa i utilitzant recursos no verbals bàsics.
		3.2.	Participar en interaccions orals espontànies o reglades, incorporant estratègies bàsiques d'escolta activa i cortesia lingüística.
4	Comprendre i interpretar textos escrits i multimodals, reconeixent el sentit global, les idees principals i la informació explícita i implícita, i realitzant amb ajuda reflexions elementals sobre aspectes formals i de contingut, per adquirir i construir coneixement i per respondre a necessitats i interessos comunicatius diversos.	4.1.	Comprendre el sentit global i la informació rellevant de textos senzills, escrits i multimodals, tot realitzant inferències a partir d'estratègies bàsiques de comprensió abans, durant i després de la lectura.
		4.2.	Analitzar, de manera acompanyada, el contingut i aspectes formals i no formals elementals de textos escrits i multimodals, valorant el seu contingut i estructura, iniciant-se en l'avaluació de la seva fiabilitat.
5	Produir textos escrits i multimodals, amb correcció gramatical i ortogràfica bàsiques, seqüenciant correctament els continguts i aplicant estratègies elementals de planificació, textualització, revisió i edició, per construir coneixement	5.1.	Produir textos escrits i multimodals senzills, amb coherència i adequació, en diferents suports, iniciant-se en l'ús de les normes gramaticals i ortogràfiques més senzilles al servei de la cohesió i progressant, de manera acompanyada, en la mobilització

	i donar resposta a demandes comunicatives concretes.		d'estratègies senzilles, individuals o grupals, de planificació, textualització i revisió.
6	Buscar, seleccionar i contrastar informació procedent de dues o més fonts, de forma planificada i amb el degut acompanyament, avaluant-ne la fiabilitat i reconeixent alguns riscos de manipulació i desinformació, per transformar-la en coneixement i per comunicar-la de manera creativa, adoptant un punt de vista personal i respectuós amb la propietat intel·lectual.	6.1.	Localitzar, seleccionar i contrastar informació de diferents fonts, incloses les digitals, citant-les i recreant-les mitjançant l'adaptació creativa de models.
		6.2.	Compartir els resultats d'un procés de recerca senzill, individual o grupal, sobre algun tema d'interès personal o ecosocial, realitzat de manera acompanyada.
		6.3.	Adaptar hàbits d'ús crític, segur, sostenible i saludable de les tecnologies digitals en relació a la recerca i la comunicació de la informació.
7	Llegir de manera autònoma obres diverses seleccionades atenent els seus gustos i interessos, compartint les experiències de lectura, per iniciar la construcció de la identitat lectora, fomentar el gust per la lectura com a font de plaer i gaudir de la seva dimensió social.	7.1.	Llegir amb progressiva autonomia o de forma acompanyada textos de diversos autors i autores, ajustats als seus gustos i interessos i seleccionats amb creixent autonomia, avançant en la construcció de la seva identitat lectora.
		7.2.	Compartir l'experiència de lectura, en suports diversos, participant en comunitats lectores en l'àmbit escolar.
8	Llegir, interpretar i analitzar, de manera acompanyada, obres o fragments literaris adequats al seu desenvolupament, establint relacions entre ells i identificant el gènere literari i les seves convencions fonamentals, per iniciar-se en el reconeixement de la literatura com a manifestació artística i font de plaer, coneixement i inspiració per crear textos d'intenció literària.	8.1.	Escoltar i llegir textos variats de la literatura infantil universal, que recullin diversitat d'autors i autores, relacionant-los en funció de temes i aspectes elementals del gènere literari, i interpretant-los i relacionant-los amb altres manifestacions artístiques o culturals de manera acompanyada.
		8.2.	Produir, de manera acompanyada, textos senzills individuals o col·lectius amb intenció literària, recreant de manera personal els models donats, en diferents suports i complementant-los amb altres llenguatges artístics.
9	Reflexionar de forma guiada sobre el llenguatge a partir de processos de producció i comprensió de textos en contextos significatius, utilitzant la terminologia elemental adequada per iniciar-se en el desenvolupament de la consciència lingüística i millorar les destreses de producció i comprensió oral i escrita.	9.1.	Formular conclusions elementals sobre el funcionament de la llengua, prestant especial atenció a la relació entre el subjecte i el verb, a partir de l'observació, comparació i transformació de paraules, enunciats i textos, en un procés acompanyat de producció o comprensió de textos en contextos significatius.
		9.2.	Revisar i millorar els textos propis i aliens i esmenar alguns problemes de comprensió lectora, de manera acompanyada, a partir de la reflexió metalingüística i interlingüística, i

			usant la terminologia bàsica adequada.
10	Posar les pròpies pràctiques comunicatives al servei de la convivència democràtica utilitzant un llenguatge no discriminatori i detectant i rebutjant els abusos de poder a través de la paraula per afavorir un ús no sols eficaç sinó també ètic del llenguatge.	10.1.	Rebutjar els usos lingüístics discriminatoris i identificar els abusos de poder a través de la paraula a partir de la reflexió grupal acompanyada sobre els aspectes bàsics, verbals i no verbals, de la comunicació, tenint en compte una perspectiva de gènere.
		10.2.	Mobilitzar, amb la planificació i l'acompanyament necessaris, estratègies bàsiques per a l'escolta activa, la comunicació assertiva i el consens, progressant en la gestió dialogada de conflictes.

Taula 2. Competències específiques de l'assignatura de Llengua castella I literatura a EP relacionades amb els criteris d'avaluació del 2n cicle d'EP

Estímuls i ítems

Per dur a terme aquesta avaluació s'ha d'emprar proves en les quals es combinin diferents formats d'ítems per configurar les unitats d'avaluació. Un ítem és una pregunta relacionada amb l'estímul de la unitat d'avaluació.

Es tracta de proves constituïdes a partir de casos que serveixen com a base per a la interrogació i que, en la mesura del possible, remeten a situacions similars a les quals l'alumnat pot trobar en la seva vida personal o social.

Les respostes dels ítems han de ser independents entre sí, no poden establir cap mena de relació que dificulti o faciliti la tria de la resposta.

A cada unitat d'avaluació es presenta una situació o cas mitjançant un estímul a partir del com es planteja un conjunt de qüestions que s'enquadren en algun dels següents formats:

1. Ítems de resposta tancada

Els ítems de resposta tancada són aquells que no requereixen d'una elaboració o construcció per part de la persona que realitza la prova, sinó que solament precisen que aquesta seleccioni una opció d'entre diverses ofertes, relacioni diferents possibilitats, ordeni certes opcions, etc. Per la seva alta objectivitat en la codificació, aquests ítems són els més emprats en les proves d'avaluació externa si bé, per si sols, no poden avaluar certs processos cognitius, per la qual cosa s'ha de buscar una presència equilibrada dels diferents tipus d'ítems en les proves de nivell competencial. En general, les respostes a aquests ítems es consideraran solament com a correctes o incorrectes, encara que també és possible contemplar, en una escala de resposta graduada, opcions de resposta parcialment correcta. Aquesta tipologia d'ítem es desglossa en la classificació següent.

a. **D'opció múltiple**: es presenta un enunciat amb diverses alternatives de les quals només una és correcta.

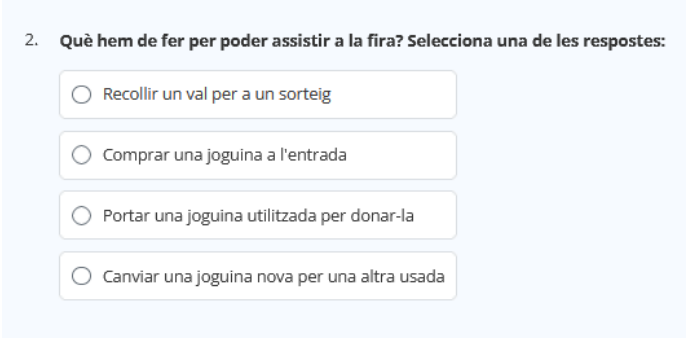

Imatge 1. Exemple d'ítem de resposta tancada d'opció múltiple.

Font: prova pilot de l'Avaluació General del Sistema de 6è d'EP, Competència lingüística en llengua catalana, Instituto Nacional de Evaluación Educativa (INEE), 2023

b. **D'opció múltiple complexa**: poden tenir els plantejaments següents:

i. conjunt d'afirmacions amb **resposta dicotòmica**, és a dir, a cadascuna de les quals ha de respondre's triant entre dues alternatives: vertader/fals, sí/no, causa/conseqüència, etc. És important que cadascuna de les afirmacions plantejades necessiti, per a la seva resolució, un raonament independent del requerit per a les altres, ja que d'una altra manera les respostes estarien relacionades entre si,

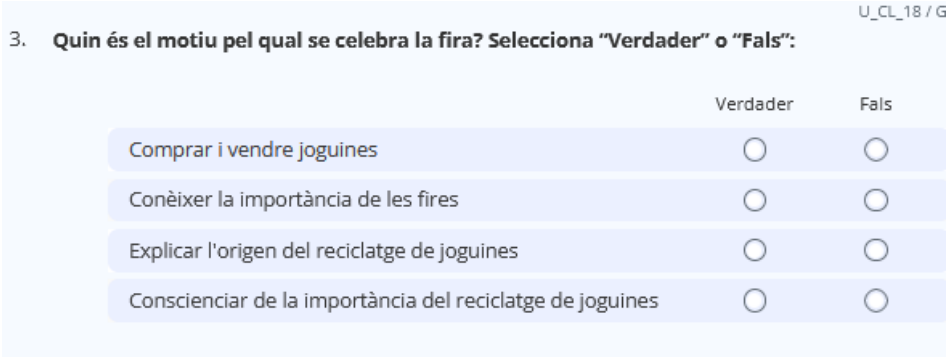

Imatge 2. Exemple d'ítem de resposta tancada d'opció múltiple complexa amb resposta dicotòmica

Font: prova pilot de l'Avaluació General del Sistema de 6è d'EP, Competència lingüística en llengua catalana, Instituto Nacional de Evaluación Educativa (INEE), 2023

ii. conjunt d'afirmacions, cadascuna d'elles d'elecció múltiple amb **respostes no dicotòmiques**,

Imatge 3. Exemple d'ítem de resposta tancada d'opció múltiple complexa amb resposta no dicotòmica

Font: prova pilot de l'Avaluació General del Sistema de 6è d'EP, Competència lingüística en llengua catalana, Instituto Nacional de Evaluación Educativa (INEE), 2023

iii. d'**opció múltiple amb diverses opcions correctes**. Són ítems amb la mateixa estructura que les preguntes d'opció múltiple en els quals diverses de les opcions presentades són correctes.

c. **D'aparellament o relació**: en aquests ítems l'alumne o alumna avaluat o avaluada ha d'aparellar els elements presentats en dos o més conjunts d'informació segons la relació existent entre ells. També es classificarien dins d'aquest tipus de preguntes aquelles consistents a emplenar buits sempre que es proporcioni un llistat de termes o elements entre els quals calgui seleccionar. Per relacionar els diferents elements es poden usar fletxes, nombres, lletres, etc.

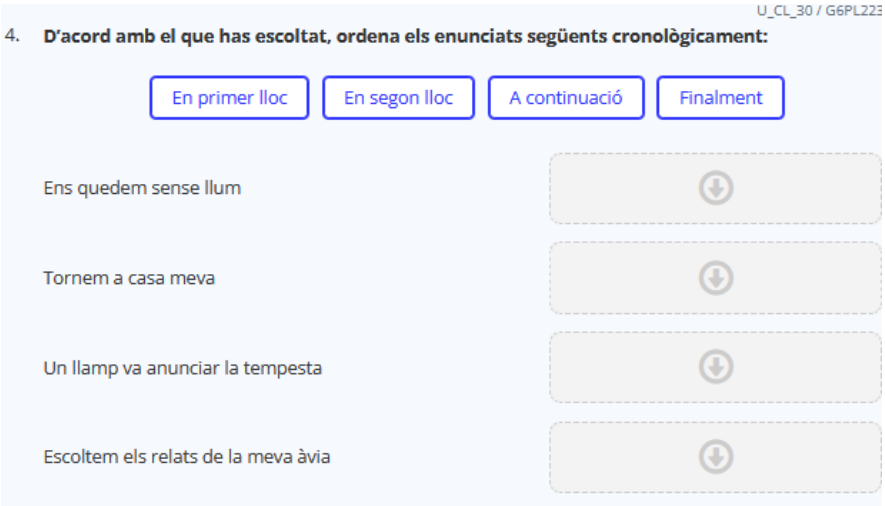

Imatge 4. Exemple d'ítem de resposta tancada aparellament o relació

Font: prova pilot de l'Avaluació General del Sistema de 6è d'EP, Competència lingüística en llengua catalana, Instituto Nacional de Evaluación Educativa (INEE), 2023

2. Semiconstruïda

Exigeixen el desenvolupament de procediments i l'obtenció de resultats, és a dir, l'elaboració d'una resposta per part de la persona avaluada. En general, sol·liciten una breu construcció, per exemple, un nombre que doni resposta a un problema matemàtic o una paraula que completi una frase, o bé que la persona avaluada respongui a alguna qüestió recordant algun coneixement adquirit. Es classificaran en aquesta categoria les preguntes sempre que no es proporcioni un llistat de possibles respostes. Es poden establir diferents nivells de correcció en la resposta. Presenten la classificació següent.

a. **Semiconstruïda amb resposta única inequívoca**: la persona avaluada ha d'emplenar un o diversos espais en blanc (*gaps*, segons l'expressió anglesa) amb la informació disponible al propi enunciat o en algun estímul al qual s'associï. Ha d'assenyalar-se que, encara que en principi, en redactar la pregunta, pugui pensar-se que la resposta és única, en els estudis pilot sol comprovar-se que hi ha moltes formes d'expressar aquesta resposta. Per això, a la fitxa de codificació ha de tenir-se en compte l'indicador d'assoliment que l'ítem persegueix avaluar; en general no es penalitzarà per faltes d'ortografia, lletra poc clara, escriptura en majúscules o minúscules o amb xifres o lletres, per exemple. Si alguna d'aquestes circumstàncies es valora negativament s'haurà d'indicar clarament a l'enunciat el que es pretén que la persona avaluada faci, amb indicacions del tipus: «escriu amb xifres». També, pot incloure's un exemple orientatiu que guiï a la persona avaluada en el format de resposta que es persegueix.

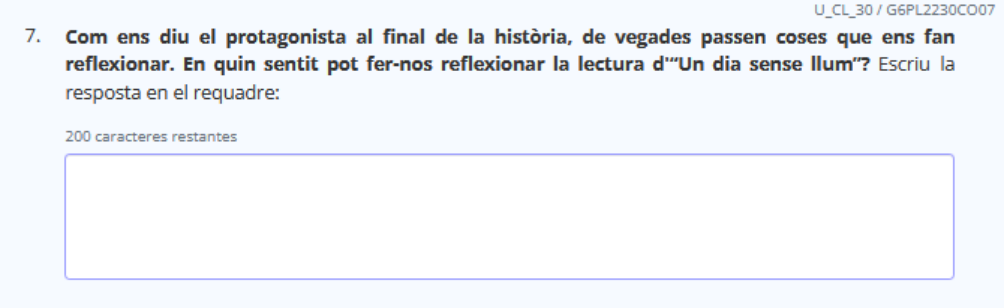

Imatge 5. Exemple d'ítem de resposta semiconstruïda amb resposta única inequívoca

Font: prova pilot de l'Avaluació General del Sistema de 6è d'EP, Competència lingüística en llengua catalana, Instituto Nacional de Evaluación Educativa (INEE), 2023

b. **Resposta semiconstruïda amb diverses respostes possibles**: en aquest tipus de preguntes hi ha nombroses possibilitats de resposta, totes correctes, i que no només es diferencien en la manera de registrar-les (majúscules o minúscules, xifres o lletres...). Per exemple, s'inclourien en aquest grup de preguntes les que demanen que s'indiquin dos adjectius que apareixen en un text (si n'hi figuren més de dos) o que se citin dues obres d'un autor, per exemple.

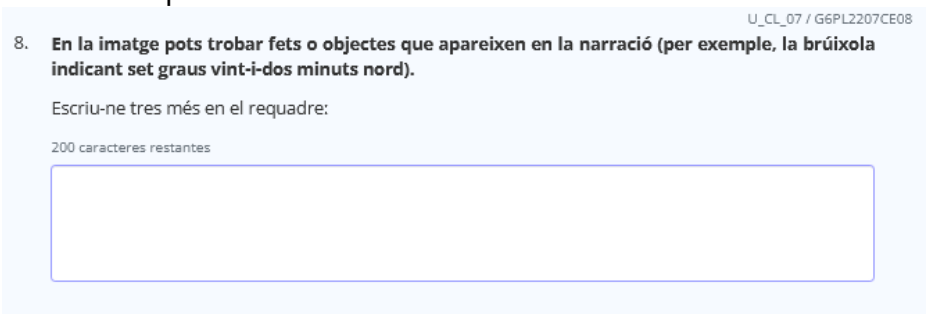

Imatge 6. Exemple d'ítem de resposta semiconstruïda amb resposta única inequívoca

Font: prova pilot de l'Avaluació General del Sistema de 6è d'EP, Competència lingüística en llengua catalana, Instituto Nacional de Evaluación Educativa (INEE), 2023

3. **Resposta oberta o construïda**: exigeixen construcció per part de la persona avaluada i, per tant, necessiten d'un corrector o correctora que revisi el procediment dut a terme per aconseguir la resposta, compari aquest procés amb els exemples recollits en la guia de codificació i decideixi quina codificació li correspon. Aquest tipus de preguntes resulta particularment important per valorar el procés de reflexió de l'alumnat. Dins d'aquest tipus s'engloben les produccions escrites o les respostes que exigeixen el desenvolupament de procediments i l'obtenció de resultats, entre unes altres. S'inclouen també entre els ítems de resposta construïda aquells en els quals existeix la necessitat d'aconseguir un resultat únic, encara que per arribar a aquest puguin descriure's diferents procediments o mètodes. Aquest seria el cas, per exemple, d'un problema de matemàtiques en el qual puguin dur-se a terme diferents procediments per obtenir un mateix resultat. Quan es codifiquen aquest tipus de

preguntes han de valorar-se, per tant, procediment i resultat, la qual cosa possibilita l'establiment de diferents nivells de correcció en la resposta, en funció del grau de desenvolupament competencial evidenciat.

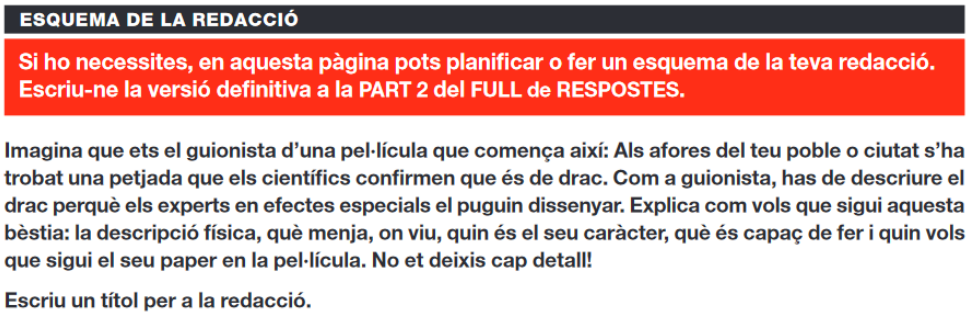
ESQUEMA DE LA REDACCIÓ

Si ho necessites, en aquesta pàgina pots planificar o fer un esquema de la teva redacció. Escriu-ne la versió definitiva a la PART 2 del FULL de RESPOSTES.

Imagina que ets el guionista d'una pel·lícula que comença així: Als afores del teu poble o ciutat s'ha trobat una petjada que els científics confirmen que és de drac. Com a guionista, has de descriure el drac perquè els experts en efectes especials el puguin dissenyar. Explica com vols que sigui aquesta bèstia: la descripció física, què menja, on viu, quin és el seu caràcter, què és capaç de fer i quin vols que sigui el seu paper en la pel·lícula. No et deixis cap detall!

Escriu un títol per a la redacció.

Imatge 7 Exemple d'ítem de resposta oberta o construïda

Font: avaluació de 6è d'educació primària 2022-2023, competència lingüística: llengua catalana, Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu, Generalitat de catalunya, 2023

L'experiència d'avaluació, tant en l'àmbit nacional com en l'internacional, fa aconsellable que les proves presentin ítems de diversos tipus, combinant els de resposta tancada amb els de resposta oberta i semiconstruida. Per tant, a manera orientativa, es proposa que l'avaluació de cada competència els percentatges de cada tipus de preguntes s'ajustin aproximadament a la distribució següent:

- 40 % (com a mínim) de preguntes tancades o semiconstruïdes (els 4 formats) i
- 10 % (com a mínim) de preguntes obertes.

Quant al nombre d'ítems proposats, en general els ítems han d'anar agrupats en unitats d'avaluació, amb un estímul i diversos ítems associats que en depenguin, encara que independents entre si. Excepcionalment, també poden proposar-se ítems que no s'agrupin en unitats. Per a l'avaluació de les competències específiques de cada àrea o matèria el nombre d'unitats d'avaluació i d'ítems s'ha d'ajustar al temps previst per a la prova. El nombre d'ítems que contingui la prova ha de ser suficient per mesurar diferents nivells de desenvolupament competencial de l'alumnat.

Dimensions de la competència

Situacions de comunicació: la competència en el seu context

Els elements del currículum al·ludeixen repetides vegades al caràcter situacional de la comunicació humana i, en conseqüència, al seu determinant component contextualizador. De tots els tipus de context o situacions, s'ha entès en aquest marc que, en relació amb primària i secundària, existeixen dos fonamentals en les quals l'alumnat es comunica durant l'ensenyament obligatori, ja sigui de manera oral o escrita:

1. la **situació informativa**, en la qual aquest s'apropa a un text o ho utilitza per conèixer o transmetre de manera objectiva dades, xifres, conceptes o idees de qualsevol tema o àmbit;
2. i la **situació literària**, aquella en què ho fa, de manera subjectiva, per gaudir d'un missatge real, fictici o estètic sobre qualsevol tema o àmbit.

Entorn d'aquestes dues situacions, s'agrupen tant els textos produïts per l'alumnat durant la prova d'avaluació, com els que es presenten en els estímuls associats als ítems. Ambdues situacions tindran un pes determinat en les matrius d'especificació, per la qual cosa juguen un paper principal en el disseny de les unitats d'avaluació. Així mateix, dins d'aquestes dues situacions generals els textos connectaran amb els **àmbits** més propers a l'alumnat: **personal**, **social** i **escolar**.

Destreses

És habitual que, per mesurar la competència lingüística de l'alumnat, es tinguin en compte quatre destreses: comprensió i expressió en la seva manifestació oral i escrita. En aquest marc en contemplem les següents:

Àrea de la comprensió	Àrea de l'expressió
Oral	Escrita
Escrita	

Taula 3. Destreses avaluades

En les proves dissenyades per a educació primària els estímuls i els ítems han de tenir un fort component de guia per a l'alumnat (instruccions específiques per resoldre una tasca, consells de redacció, recordatoris d'ortografia, aclariments de termes, exemples, etc.).

Aquestes destreses han d'acotar els àmbits de producció i recepció que són d'objecte d'avaluació.

Processos cognitius: comprensió oral i escita

Per a la comprensió oral i escrita s'han descrit els **processos cognitius** bàsics en els quals se centra l'avaluació, concebuts com les operacions intel·lectuals que l'alumnat activa davant d'un estímul donat i que provoquen un conjunt d'accions encaminades a una finalitat comuna, resoldre una tasca contextualitzada oferta en una situació de caràcter informatiu o literari. Aquests processos s'han obtingut, com s'ha indicat a l'apartat anterior, a partir de l'examen de les competències específiques de final de segon cicle de primària. En la següent taula s'identifiquen ordenats de menor a major complexitat:

Àrea de la comprensió	
Processos cognitius	Accions associades als processos cognitius
Localitzar i obtenir informació	Localitzar Reconèixer Identificar
Realitzar inferències directes	Seleccionar Relacionar Inferir

Integrar i interpretar idees i informacions	Contrastar Deduir Interpretar
Reflexionar i valorar continguts i informacions	Avaluar Valorar Reflexionar

Taula 4. Processos cognitius i accions que s'hi relacionen

Amb la finalitat de precisar en quines accions concretes es poden observar aquests processos cognitius, a la Taula 5 s'ofereix una descripció que pot ajudar a comprendre què esperem que l'alumnat faci en cada nivell cognitiu en resoldre la tasca que se li proposa, a través de l'estímul i els ítems.

Processos cognitius	Descripció
Localitzar i obtenir informació	En aquest primer nivell cognitiu, es tracta de reconèixer conceptes o definicions explícites a partir d'una informació donada, amb la finalitat d'obtenir un o més dades concretes. Aquests processos suposen, entre altres accions, localitzar diferents idees manifestades en el text, relatives als elements que en formen part (espai, temps, personatges, accions, ambients, descripcions...), identificar dades d'un gràfic, taula o mapa que aparegui de manera independent, o ben combinats amb un missatge verbal, o reconèixer el caràcter discriminatori que apareix de forma expressa en un text.
Realitzar inferències directes	En aquest nivell dels processos cognitius, l'alumnat és capaç de realitzar inferències directes d'informacions senzilles, comprenent, seleccionant o relacionant dues o més idees, o fragments d'informació, a partir de les dades contingudes en el text de forma explícita. Les inferències en aquest nivell parteixen de l'establiment de vincles en diferents àmbits, com les relacions de causalitat, els motius del comportament d'un o diversos personatges, o les relacions entre aquests, així com la connexió entre la literatura i altres manifestacions artístiques. Igualment, l'alumnat pot inferir, en un text dinàmic, quin enllaç o pàgina web és la correcta per aconseguir un fi determinat. També la selecció de textos literaris, en funció dels seus temes o aspectes bàsics, se situa en aquest nivell.
Integrar i interpretar idees i informacions	Per poder integrar i interpretar idees i informacions, en aquest nivell s'ha d'extreure la informació implícita del text, realitzant deduccions, ja sigui en relació amb la seva finalitat o amb les seves idees principals o secundàries. En aquest tercer nivell és possible interpretar paraules, enunciats i textos des d'un punt de vista metalingüístic. Així mateix,s'hi pot activar la capacitat d'interpretar el llenguatge figurat. Els aspectes verbals i no verbals dels textos i la informació i dades rellevants dels mateixos completen aquest nivell de processos cognitius.
Reflexionar i valorar continguts i informacions	Aquest últim nivell és el més complex. Aquest procés cognitiu pressuposa els nivells anteriors referint-se a accions com les següents: reflexionar sobre diferents aspectes del llenguatge i dels textos; sobre qüestions vinculades amb les actituds (ús discriminatori i d'abús de

	poder del llenguatge, perspectiva de gènere, ciutadania global o interculturalitat). Valorar qüestions relacionades amb el llenguatge figurat, la idoneïtat de components del text, com el títol, o la capacitat de persuasió d'un argument se situen també en aquest procés cognitiu. Finalment, l'alumnat que es trobi en aquest nivell podrà avaluar una situació o fet, recorrent a els coneixements, idees, experiències o actituds generades des del propi marc de referència conceptual, amb la finalitat de donar una opinió o establir un judici.

Taula 5. Descripció dels processos cognitius

Per a cadascun dels processos s'han redactat indicadors d'assoliment. Aquests són la concreció del procés cognitiu, vinculat a una acció contextualitzada, que permet l'avaluació de la competència.

Processos cognitius		Indicadors d'assoliment
Localitzar i obtenir informació	1.1.	Localitza informació en diferents fonts
	1.2.	Reconeix fonts d'informació fiables
	1.3.	Identifica gèneres literaris
	1.4.	Reconeix alguns riscos explícits inherents a la recerca d'informació
	1.5.	Localitza la idea principal del text
	1.6.	Reconeix les idees clau del text
	1.7.	Localitza informació concreta del text
	1.8.	Reconeix aspectes formals del text
	1.9.	Reconeix idees secundàries
Realitzar inferències directes	2.1.	Infereix la relació entre els personatges d'un text
	2.2.	Selecciona informació de diferents fonts
	2.3.	Selecciona idees discriminatòries en l'ús del llenguatge
	2.4.	Relaciona obres o fragments literaris
	2.5.	Selecciona fonts d'informació fiables
	2.6.	Selecciona idees secundàries implícites en un text
	2.7.	Selecciona la idea principal del text
	2.8.	Infereix informació del text
Integrar i interpretar idees i informacions	3.1.	Interpreta textos relacionats amb el seu entorn
	3.2.	Contrasta diferents textos amb connotacions democràtiques
	3.3.	Contrasta informació de diferents fonts
	3.4.	Interpreta obres o fragments literaris
	3.5.	Dedueix l'ordre de les parts d'un text
	3.6.	Dedueix la finalitat comunicativa d'un text
	3.7.	Dedueix el significat de paraules pel context
	3.8.	Interpreta informació de diferents fonts
Reflexionar i valorar	4.1.	Valora una informació a través del llenguatge no verbal

continguts i informacions	4.2.	Valora les diferències entre els diferents tipus de llenguatge utilitzats
	4.3.	Avalua l'interès artístic d'un text
	4.4.	Reflexiona sobre idees, sentiments o conceptes
	4.5.	Reflexiona sobre la finalitat d'un text
	4.6.	Valora fonts d'informació fiables

Taula 6. Processos cognitius relacionats amb els indicadors d'assoliment

Propietats textuals

Els processos cognitius, i els indicadors que s'hi associen, són vàlids per avaluar la consecució dels objectius competencials de l'àrea de comprensió (oral i escrita). No obstant això, en aquest marc s'estima diferent el procediment que s'ha d'emprar en el cas de les destreses d'expressió, que no s'avaluaran a partir dels processos cognitius. Aquests, en les destreses de comprensió, es poden identificar dins de l'estímul, almenys fins a un punt acceptable per a la seva avaluació amb un disseny adequat dels ítems que s'hi associen. No obstant això, en les destreses d'expressió és necessari avaluar el producte final: el text. Això suposa que, perquè l'avaluació sigui fiable, les preguntes es facin, preferiblement, de forma oberta. L'objectiu és obtenir una producció suficient de l'alumnat, a qui se li han de plantejar estímuls guiats que s'ajustin als contextos i a les situacions comunicatives significatives, de manera que aquestes produccions resultin el més competencials possible.

Per tant, i partint de la base que els processos cognitius estan implícits en la creació del text (lloc que es pressuposen davant la tasca de producció), s'han de valorar únicament les propietats textuals. Aquestes juguen un paper fonamental i es revelen en l'expressió com a indicadors vàlids que permeten avaluar, de forma eficaç, la competència de l'alumnat. En conseqüència, en aquest marc ens hem basat en les tres propietats generalment acceptades que tot text ben conformat ha de tenir.

- En primer lloc, la **coherència**, entesa com a unitat temàtica, d'organització i de contingut d'un text, que es manifesta en la relació lògica que guarden els enunciats entre ells i amb el tema. Aquesta propietat suposa que les idees presents en el text guardin relació i siguin rellevants pel que fa al tema. De forma simultània, la producció ha d'incloure idees noves que s'hi introdueixin de manera progressiva per ampliar la informació requerida. Finalment perquè el text sigui coherent, aquestes idees han de presentar-se de forma ordenada i clara pel que fa al contingut.
- En segon lloc, la **cohesió**, entesa com a connexió formal que es dona entre les parts del text mitjançant mecanismes lexicosemàntics i morfosintàctics. Suposa, per tant, que els enunciats que conformen el text estiguin correctament enllaçats, mitjançant la utilització de connectors quan sigui necessari. La unitat textual també es manifesta a través de la utilització de camps semàntics relacionats fonamentalment amb el tema del text i que posin de manifest cert domini lèxic. Finalment, aquesta propietat també es manifesta quan en la producció s'utilitzen recursos per evitar repeticions

innecessàries. Aquests poden ser de naturalesa semàntica, com l'ús de sinònims i hiperònims, o bé gramatical, a través de la utilització de paraules amb identitat referencial, com els pronoms o adverbis, entre d'altres.

- L'**adequació** és la tercera propietat i suposa l'adaptació del text al context en el qual es produeix, de manera que sigui apropiat a la seva finalitat i a la situació comunicativa. En aquest marc es valora l'adequació en dos sentits. D'una banda, l'adaptació de la producció al context en el qual s'inscriu, en relació amb les indicacions proporcionades a l'estímul. Per a això, s'ha de valorar l'ús del registre, que es manifesta fonamentalment en l'ús de certes expressions i lèxic apropiat. D'altra banda, també s'avaluarà l'adequació del text a les normes gramaticals i ortogràfiques (aquestes últimes en l'expressió escrita), i es requerirà que les compleixi en funció del nivell educatiu avaluat.

Aquestes tres propietats, no obstant això, no han de tenir el mateix pes a primària que a secundària dins d'aquest marc. La cohesió, tal com s'ha definit més amunt, és una propietat que només de manera molt elemental apareix reflectida en els textos produïts per l'alumnat que finalitza segon cicle de primària. Desenvolupar un nombre alt de rúbriques orientades a mesurar aquesta propietat textual sembla excessiu en el cas de primària, sobretot si es té en compte que aquestes rúbriques podrien dedicar-se a mesurar les altres dues destreses, més rellevants en aquesta etapa. En conseqüència, en aquest marc s'ha optat no només per desenvolupar rúbriques específiques per a cada curs avaluat, sinó per **incloure**, en el cas de la prova de primària, **la "cohesió" en la propietat textual «coherència»**, dedicant a la primera un nombre menor d'indicadors.

Per avaluar les destreses d'expressió partim, doncs, de produccions obertes en les quals s'avaluarà la presència de les propietats textuals anteriorment citades. No obstant això, perquè l'avaluació sigui més objectiva i precisa, és aconsellable adaptar la rúbrica als estímuls i tasques concretes que formin part de cada prova, sense perdre de vista que les situacions proporcionades per a l'expressió poden contextualitzar-se per avaluar la creació de textos d'intenció literària, la gestió dialogada de conflictes o la comunicació d'una informació, entre d'altres.

A la Taula 7 s'ofereixen, a la primera columna, les propietats textuals de l'expressió escrita. En les següents columnes apareixen els indicadors d'assoliment que es vinculen a les propietats (coherència i adequació) i que permeten l'elaboració de les rúbriques de cada destresa.

Rúbrica de textos escrits de l'àrea d'expressió 4t EP		
Coherència		
Indicador	**Codi**	
	0	**1**
Unitat temàtica	No es pot identificar el tema del text.	El tema del text és poc clar.
Ordenació de les idees	Les idees estan desordenades.	Les idees estan ordenades.
Informació present en el text	La informació no progressa.	La informació progressa.
Riquesa lèxica	Utilitza un vocabulari escàs per al seu nivell.	Utilitza un vocabulari ampli.
Marcadors del discurs	En el text no s'utilitzen organitzadors textuals.	En el text s'utilitzen pocs organitzadors textuals.
Correlació temporal en les formes verbals	La redacció no presenta correlació temporal en les formes verbals.	La redacció presenta correlació temporal en les formes verbals.
Puntuació	No s'utilitza la puntuació correcta.	S'utilitza la puntuació correcta.
Morfosintaxi (construcció de les oracions, concordança, temps verbals, pronoms)**.**	Apareixen errors morfosintàctics (més de quatre).	No comet errors morfosintàctics.
Adequació		
Indicador	**Codi**	
	0	**1**
Situació comunicativa	No s'adequa a la situació comunicativa.	El text sí és adequat a la situació comunicativa sol·licitada.
Ortografia de les paraules • Ús de b/v • Ús de g/j • Ús de s/ss/c/ç • Ús de r/rr • Plurals • Ús bàsic de majúscules: (principi de text, després de punt, noms propis) • Accentuació	Comet sis o més errors ortogràfics.	Comet menys de sis errors ortogràfics.
Presentació		
	Codi	
	0	**1**
Netedat	Ratlla el text.	La presentació és neta.

Cal·ligrafia	La cal·ligrafia és il·legible o dificulta en gran mesurada la lectura del text.	La cal·ligrafia és adequada i permet llegir el text sense dificultats.
Format	No respecta el format de la tasca (pautes, línies o marges).	Respecta el format de la tasca.

Taula 7: Rúbrica d'avaluació de l'expressió escrita

Consideracions sobre la rúbrica d'expressió escrita

Com s'ha indicat ja en aquest document, l'elecció dels estímuls condicionarà la dificultat de la prova. Per a l'expressió escrita es poden considerar diferents tipologies textuals, o sol·licitar l'elaboració de textos amb intenció literària i consciència d'estil, a partir de la lectura d'obres o fragments significatius en els quals s'emprin les convencions formals dels diversos gèneres.

Pel que fa a la codificació, perquè la tasca sigui efectivament codificada, haurà de complir els requisits i indicacions que s'hi demanin. En cas contrari, serà exclosa del procés d'avaluació. Per exemple, si la tasca indica que han d'escriure's consells per respectar el medi ambient, no es codificarà un text narratiu que parli sobre animals prehistòrics. Els errors gramaticals o faltes ortogràfiques que siguin iguals i es repeteixin es computaran com una sola falta o error.

Finalment, en les proves d'expressió escrita es requerirà que les produccions tinguin un mínim de paraules, amb la finalitat que es pugui avaluar amb fiabilitat aquesta destresa. El nombre de paraules suggerit és d'unes 70.

Matrius d'especificació

Les matrius d'especificació mostren els percentatges d'avaluació de les destreses.

Avaluació de les destreses CO, CE i EE			
	Oral	**Escrita**	**Total**
Comprensió	25 %	45 %	70 %
Expressió	0	30 %	30 %
Total	25 %	75 %	100 %

Taula 8. Avaluació de les tres destreses

Processos cognitius. Comprensió oral						
Situació	**Localitzar i obtenir informació**	**Realitzar inferències directes**	**Integrar i interpretar idees i informacions**	**Reflexionar i valorar continguts i informacions**	**Total de les situacions a la destresa**	**Percentatge total de la prova**
Literària	5 %	15 %	15 %	5 %	40 %	25 %
Informativa	10 %	20 %	20 %	10 %	60 %	
Total dels processos a la destresa	15 %	35 %	35 %	15 %	100 %	

Taula 9. Avaluació dels processos cognitius de la comprensió oral

Processos cognitius. Comprensió escrita						
Situació	**Localitzar i obtenir informació**	**Realitzar inferències directes**	**Integrar i interpretar idees i informacions**	**Reflexionar i valorar continguts i informacions**	**Total de les situacions a la destresa**	**Percentatge total de la prova**
Literària	5 %	15 %	15 %	5 %	40 %	45 %
Informativa	10 %	20 %	20 %	10 %	60 %	
Total dels processos a la destresa	15 %	35 %	35 %	15 %	100 %	

Taula 10. Avaluació dels processos cognitius de la comprensió escrita

Propietats textuals. Expressió escrita				
Situació	**Coherència**	**Adequació i presentació**	**Total dels situacions a la destresa**	**Percentatge total de la prova**
Literària	40 %	10 %	50 %	30 %
Informativa	40 %	10 %	50 %	
Total dels processos a la destresa	80 %	20 %	100 %	

Taula 11. Avaluació de les propietats textuals de l'expressió escrita

L'adaptació dels percentatges proposats amb la distribució dels processos cognitius dona com a resultat la matriu d'ítems següent:

	Procés cognitiu	**Accions**	**CO**	**Percentatge**	**CE**	**Percentatge**
Ítems	Localitzar i obtenir informació	Localitzar			1	
		Reconèixer	1		1	
		Identificar	1	22, 2%	1	14,3 %
	Realitzar inferències directes	Seleccionar	1		4	
		Relacionar	1		1	
		Inferir	1	33,3 %	2	33,3 %
	Integrar i interpretar idees i informacions	Contrastar	1		2	
		Deduir	1		4	
		Interpretar	1	33,3 %	2	38,1 %
	Reflexionar i valorar continguts i informacions	Avaluar			1	
		Valorar	1		1	
		Reflexionar		11,2 %	1	14,3 %
	Total per dimensions		9	100 %	21	100 %
	Total		30 %			

Taula 12. Distribució percentual dels ítems d'acord amb els processos cognitius avaluats en les destreses de comprensió oral i comprensió escrita

	Propietats textuals	EE	Percentatge
Ítems	Coherència	8	61,5 %
	Adequació i presentació	5	38,5 %
	Total	13	100 %

Taula 13. Distribució percentual dels ítems d'acord amb els processos cognitius avaluats en la destresa de l'expressió escrita.

Exemples d'estímuls i d'ítems

L'avaluació educativa, quan es realitza a gran escala, i de manera externa, exigeix un disseny de proves complex, rigorós i, alhora, comú per a una població àmplia i heterogènia. A les propostes teòriques que es fan en aquest marc per a 4t d'EP i 2n d'ESO, cal afegir, a manera d'exemples, algunes concrecions d'estímuls, ítems i guies de codificació que il·lustrin aquestes propostes.

La confecció dels ítems ha de concretar-se en una tasca clara i senzilla, que l'alumnat pugui realitzar sense dificultats. L'elaboració dels ítems ha de tenir en compte les especificacions següents:

Codi d'ítem		
Tipus d'ítem (resposta)		
Estímul		
Model		
Procés cognitiu		
Indicador d'assoliment		
Descripció		
Situació d'aplicació		
Context		
Enunciat		
Imatge		
Resposta correcta		
Codificació de respostes	0	
	1	
	2	
Dificultat	1/2/3	

Taula 14. Graella d'especificació d'ítem

Pel que fa als estímuls, s'han de contemplar estímuls que siguin motivadors i propers a l'alumnat, adequats des d'un punt de vista cultural i lingüístic, i que promoguin aspectes transversals i comuns en el nostre currículum, com l'alimentació saludable i la consciència ecològica.

A continuació proposem possibles textos per emprar com a estímuls.

Textos	Criteri	Característiques	Exemples
Simples	Tipus de font	Un autoria i data de publicació o una única referència d'aquest tipus	Columna d'opinió a premsa Entrada a un blog
Múltiples		Autors o dates diferents	Pàgina de diari Fòrum d'internet
Estàtics	Navegació	Sense eines de navegació	Textos sense enllaços ni botons operatius
Dinàmics		Amb eines de navegació	Enllaços, hipervincles, vídeos, àudios, botons operatius, etc.
Textos continus	Format	Desenvolupen una informació completa a través de paràgrafs o estrofes	Conte, sonet, article de diari
Textos discontinus		Aporten informació gràfica que requereix un context	Llisetes, taules, gràfics, diagrames, anuncis, horaris, catàlegs, índexs
Textos mixtos		Combina els dos anteriors	Reportatges, formularis en línia
Tipologia textual	Finalitat del text	Molt variada, cadascuna seguint les pròpies convencions	Descriptiva, narrativa, expositiva, argumentativa, instructiva, d'interacció o transacció (correus electrònics, WhatsApp)

Taula 15. Proposta de tipus de texts

Estructura de les proves

L'aplicació d'aquest marc teòric a la realització de les proves diagnòstiques té com a resultat la proposta d'estructura composta per 4 models que integren una part comuna (audició i text) i una de pròpia (text i expressió escrita) amb els corresponents ítems distribuïts d'acord amb les matrius de l'apartat anterior (vegeu taules 12 i 13).

Model 1			**Núm.**	**%**
Comuna	Audició	Ítems	9	20,9 %
	Text 1		11	48,8 %
Específica	Text 2		10	
	Expressió escrita		13	30,3 %
Total			43	100 %
Model 2			**Núm.**	**%**
Comuna	Audició	Ítems	9	20,9 %
	Text 1		11	48,8 %
Específica	Text 3		10	
	Expressió escrita		13	30,3 %
Total			43	100 %
Model 3			**Núm.**	**%**
Comuna	Audició	Ítems	9	20,9 %
	Text 1		11	48,8 %
Específica	Text 4		10	
	Expressió escrita		13	30,3 %
Total			43	100 %
Model 4			**Núm.**	**%**
Comuna	Audició	Ítems	9	20,9 %
	Text 1		11	48,8 %
Específica	Text 5		10	
	Expressió escrita		13	30,3 %
Total			43	100 %

Taula 16. Estructura de les proves

Pel que fa a la tria de les tipologies adequades per a 4t d'EP que abracin equitativament l'avaluació de tots els processos. Proposem la distribució següent:

Textos	Tipologia
Audició	Conversacional
Text 1	Narratiu
Text 2	Instructiu
Text 3	Expositiu
Text 4	Descriptiu
Text 5	D'interacció

Taula 17. Tipologia textual dels estímuls

Índex d'il·lustracions

Imatge 1. Exemple d'ítem de resposta tancada d'opció múltiple. 8
Imatge 2. Exemple d'ítem de resposta tancada d'opció múltiple complexa amb resposta dicotòmica 9
Imatge 3. Exemple d'ítem de resposta tancada d'opció múltiple complexa amb resposta no dicotòmica 9
Imatge 4. Exemple d'ítem de resposta tancada aparellament o relació 10
Imatge 5. Exemple d'ítem de resposta semiconstruïda amb resposta única inequívoca 11
Imatge 6. Exemple d'ítem de resposta semiconstruïda amb resposta única inequívoca 11
Imatge 7 Exemple d'ítem de resposta oberta o construïda 12

Índex de taules

Taula 1. Elements curriculars 4
Taula 2. Competències específiques de l'assignatura de Llengua castella I literatura a EP relacionades amb els criteris d'avaluació del 2n cicle d'EP 7
Taula 3. Destreses avaluades 13
Taula 4. Processos cognitius i accions que s'hi relacionen 14
Taula 5. Descripció dels processos cognitius 15
Taula 6. Processos cognitius relacionats amb els indicadors d'assoliment 16
Taula 7: Rúbrica d'avaluació de l'expressió escrita 19
Taula 8. Avaluació de les tres destreses 19
Taula 9. Avaluació dels processos cognitius de la comprensió oral 19
Taula 10. Avaluació dels processos cognitius de la comprensió escrita 20
Taula 11. Avaluació de les propietats textuals de l'expressió escrita 20
Taula 12. Distribució percentual dels ítems d'acord amb els processos cognitius avaluats en les destreses de comprensió oral i comprensió escrita 20
Taula 13. Distribució percentual dels ítems d'acord amb els processos cognitius avaluats en la destresa de l'expressió escrita. 21
Taula 14. Graella d'especificació d'ítem 21
Taula 15. Proposta de tipus de texts 22
Taula 16. Estructura de les proves 23
Taula 17. Tipologia textual dels estímuls 24

Bibliografia

Govern de les Illes Balears. (2022). *Decret 31/2022. d'1 d'agost, pel qual s'estableix el currículum de l'educació primària a les Illes Balears.* Palma: Govern de les Illes Balears.

Govern d'Espanya. (2020). *Llei Orgànica 3/2020, de 29 de desembre, per la quela es modifica la Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació.* Madrid: Govern d'Espanya.

Ministerio de Educación y Formación Profesional. *Marco general para las Evaluaciones de diagnóstico* . Madrid: Ministerio de Educación y Formación Profesional, 2023